ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zMPU

№7
2025

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 268 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Umarova H. O‘. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Karimova E’zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G‘. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg‘izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma’murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O‘zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA SODERJANIE CONTENTS

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari 16
Doniyorov Salim Musurmonovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish 23
Nazarov Odil Omanqulovich

"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni 27
Abirova Umida Nazarovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati 30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li

Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari 34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati 38
Salimova Dilmira Farxodovna

Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar 41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich

Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati 44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich

Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar 48
E. Po'latova

Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati 51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna

O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin? Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar 55
G'aynidinov Shayxislom Tolibjon o'g'li

Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi 60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi

Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons 63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi

Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish 67
Nomozova Dilobar Suyun qizi

Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar 72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi

3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories 75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li

Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature 80
Ruzieva Maftuna

Onlayn va gibrid ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari 85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna

Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida) 88
Sharipova Hakima Shavkatovna

Metacognition and Self-Regulated Learning 92
Turayeva Nazira Ibragimovna

Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода 95
Меденцева Наталья Петровна

Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari 100
Jonibekov Jasur Jonibekovich

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi........ 105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi

Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi........ 108
Bakayev Najmiddin

Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida........ 112
Egamova Madina Qobil qizi

Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari........ 116
Egamova Shukriya Amanovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari........ 119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi

Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullariga o'tish........ 124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich

Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari........ 128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna

Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari........ 131
Ikromova Munisa Sheraliyevna

Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari........ 134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna

Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar........ 138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish........ 141
Jumayeva Sarvinoz Ilhombekovna

Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi........ 145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna

Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlari........ 148
Mamadiyorov Jamol

Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari........ 152
Sharipova Firuza Mehriddinovna

Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli........ 155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li

Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida........ 159
Xallokova Maksudaxon Ergashevna

Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari........ 162
Xatamova Ferangiz Ibodulloyevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi........ 166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna

Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari........ 170
Yodgorova Gulrux Farhodovna

Совершенствование методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования........ 174
Юлдашев Эргаш Сабирович

O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati........ 177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida........ 180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna

Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar........ 185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi

The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes........ 189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari 192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna

Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi 196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi

Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik 201
Adilova Zulfiya Djavdatovna

Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni 204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi

The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach 207
Abdukhalilova Feruzakhon Ulugbek kizi

Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati 210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna

Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti 214
Aripova Sayida Abdulaxatovna

Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi 217
Rasuljon Atamuratov

Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi 221
Azizova Shodiya Utkur qizi

Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari 224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna

O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash 228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li

Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: reabilitatsiya va profilaktik uslublar 232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi

Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari 236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi

Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari 239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi 242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon

Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli 245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi

Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni 248
Umirova Guldona Jamoliddin qizi

Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari 251
Ungalov Akmal Navruzovich

Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi 254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna

Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati 257
Xamrakulov Jasurbek Muxammadjon o'g'li

Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati 260
Yuldasheva Mastura Islamovna

Пословицы и поговорки как отражение картины мира 263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна

Oxunova Nozimaxon
Mirzag'ulom qizi
Farg'ona davlat universiteti
Boshlang'ich ta'lim uslubiyoti
kafedrasi mustaqil izlanuvchisi

XALQ OG'ZAKI IJODI VOSITASIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINI O'QUVCHILARNING O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI

Annotatsiya: Maqolada xalq og'zaki ijodi, o'qish savodxonligidagi muammolar, bu borada olib borilgan tadqiqotlarning mundarijasi xususida fikr yuritiladi. Xalq og'zaki ijodi janrlari ustida ishlash jarayonida, shuningdek, o'qishga tayyorgarlik davrida qo'llaniladigan metodlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, o'qish savodxonligi, pedagogik xususiyat, ertak, topishmoq, maqol, doston, xalq o'yinlari.

Abstract: The article discusses the problems of folk oral literature, reading literacy, and the content of research conducted in this area. The methods used in the process of working on genres of folk oral literature, as well as during the period of preparation for reading, are analyzed.

Key words: folk oral literature, reading literacy, pedagogical features, fairy tale, riddle, proverb, epic, folk games.

Аннотация: В статье рассматриваются проблемы народной устной словесности, читательской грамотности, содержание исследований, проводимых в этом направлении. Анализируются методы, используемые в процессе работы над жанрами народной устной словесности, а также в период подготовки к чтению.

Ключевые слова: народная устная словесность, читательская грамотность, педагогические особенности, сказка, загадка, пословица, эпос, народные игры.

KIRISH

Ma'lumki, boshlang'ich ta'limda o'qish ko'nikmalarini to'liq egallash vazifasi bilan bir qatorda, o'qituvchi oldida maktab o'quvchilarining adabiy rivojlanishini ta'minlash vazifasi ham turadi. Ushbu muammoni har qanday o'qish materiali orqali hal qilish zarurati mavjud. Bunday vazifaning folklor materiallariga yuklatilishi bejiz emas. Chunki hozirgi kunda o'zbek xalqining o'ziga xos og'zaki ijodini, ya'ni folklor san'atini, xalq dostonlari, qadimiy urf-odatlari va xalq o'yinlarini saqlab qolish hamda ularni keng targ'ib qilish asosiy maqsadimizga aylangan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar sirasiga L. Vyripayeva, Y. Ganishina, N. Dushkina, O. Kostyshina, L. Levina, A. Nikitchenkov va ularning izdoshlari faoliyatini kiritish mumkin. Ushbu olimlar tomonidan o'qishga o'rgatish va boshlang'ich sinflar ta'limida o'qish darslarini yangicha yondashuv asosida tashkil etishga doir ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, L. Vyripayeva o'z ilmiy ishida folklorning (xususan, bolalar folklorining) nazariy asoslarini aniqlash va ertaklar, topishmoqlar, maqollar, matallar misolida matn yaratish ustida mukammal ishlash foydaliroq ekanini ko'rsatgan bo'lsa, Y. Ganishina kichik yoshdagi o'quvchilarning nutq madaniyatini shakllantirish uchun xalq og'zaki ijodiga tayangan holda metodikalarni yanada takomillashtirgan. Uningcha, xalq og'zaki ijodi orqali o'quvchilarning nutq madaniyatini shakllantirishda mavjud dasturlar va o'quv-

uslubiy qo'llanmalar tahlil qilingan, bu orqali adabiy o'qish hamda nutqni rivojlantirish tamoyillariga nechog'lik puxta yondashilganligi va tilning kommunikativ funksiyasi qanday amalga oshirilgani ko'rsatilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xalq og'zaki ijodi vositasida o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga qator vazifalar yuklatiladi. Shunday vazifalardan biri – boshlang'ich sinfga qabul qilingan bolalarning oilaviy muhiti, psixologik xususiyatlari, maktabga tayyorgarligi va o'zlashtirish darajasini o'qituvchi tomonidan chuqur o'rganishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga nisbatan to'g'ri munosabatni shakllantirish ta'limning samaradorligini oshiradi. O'quvchilar o'qish jarayonida qiyinchiliklarga duch kelsa yoki matnni anglash qiyin bo'lsa, ta'limga salbiy munosabatda bo'la boshlaydi. Har bir darsda bunday holat kuzatilmasligi uchun o'qituvchi darslarni qiziqarli tarzda tashkil etishi lozim. Shu o'rinda boshlang'ich sinf darsliklariga yangicha yondashuv zarurati paydo bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Folklorni o'rganish jarayonida kichik yoshdagi o'quvchining ijodiy o'zini o'zi anglash mazmunini aniqlashtirishga e'tibor qaratilgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'zini o'zi anglashi va ijodiy rivojlanishining modeli ishlab chiqilgan. Xalq og'zaki ijodini o'rganish jarayonida kichik yoshdagi o'quvchilarning ijodiy o'zini o'zi anglash mezonlari, ko'rsatkichlari va rivojlanish darajalari aniqlangan. O'qish jarayonida kichik yoshdagi o'quvchilarning ijodiy o'zini o'zi anglashini rivojlantirishning pedagogik shartlari aniqlangan, asoslangan va eksperimental tekshirilgan. Folklorni o'rganishni yanada mustahkamlash uchun metodlar ishlab chiqilgan va ularni amalga oshirish texnologiyasi yaratilgan [1,100]. O. Nasanova bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun zamonaviy darsning tamoyillari, zamonaviy darsning maqsadlarini shakllantirish va zamonaviy darsning tuzilishini tavsiflab, xalq og'zaki ijodini o'rganishning nazariy asoslarini aniqlagan (xususan, bolalar, xalq qo'shiqlari ijodiyoti) va maqollar misolida nutqning majoziy-emotsional tomonini shakllantirish uchun qator tavsiyalar ko'rsatgan [2,102]. Folklor materiallarini bolalar tomonidan idrok etilishining o'ziga xos xususiyatlari va zamonaviy texnologiyalar asosida o'qitish muammolarining an'anaviy folklor tizimining mifopoyetik jihati bilan bog'liqligi ochib berilgan. Xalq og'zaki ijodi asarlarining badiiy dunyosi bo'yicha ish mavzusida zamonaviy o'qitish va boshlang'ich adabiy ta'lim dasturlarini tahlil qilishga alohida urg'u berilgan. O'rganilayotgan folklor matnlari doirasida o'quvchilarning ko'nikmalari, qobiliyatlari shakllangan o'qish tizimida aniqlangan. Tadqiqot doirasida o'qitishning aniq ko'nikmalari tizimi va ularni shakllantirish, rivojlantirishning uslubiy shartlari ko'rib chiqilgan [3,103].

Rus metodisti tomonidan esa boshlang'ich sinf o'quvchilariga xalq og'zaki ijodini o'qitishda o'quvchilarning texnologiya fanida xalq amaliy san'ati vositalari va ulardan kichik yoshdagi maktab o'quvchilarini mehnat tarbiyasida qo'llash usullari aniqlangan. Uning fikricha, xalq amaliy san'ati materiallarini joriy etish asosida olib borilgan mehnat ta'limi o'quv dasturining milliy-mintaqaviy tarkibiy qismi mazmunini boyitadi [4,104]. Xalq og'zaki ijodi janrlari ustida ishlash jarayonida yoki uni o'qishga tayyorgarlik davrida har doim qo'llanadigan o'yinlar ko'ngilochar mashg'ulot bo'lmasdan, ta'limiy xarakterga ega bo'lishi, o'rganilayotgan mavzuni mustahkamlashga, uning yangi-yangi qirralarini ochib berishga, mavzuni amaliy o'zlashtirishga e'tibor qaratilishi lozim. Ta'limiy o'yinlar ham muayyan bir tartibda, izchillikda, tadrijiy rivojlanishda tashkillansa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xalq ijodining lingvistik yoki ma'naviy tarbiyaga qo'shadigan hissasi, aslida, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va hayotiy tajribani boyitishning keng ko'lamli imkoniyatlari bilan uyg'unlashadi. Turli ertak, doston, topishmoq va maqollarda keltirilgan badiiy obrazlar, voqea-hodisalar hamda axloqiy xulosa va mulohazalar o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirib, ularning mustaqil qaror qabul qilishga bo'lgan rag'batini oshiradi. Quyidagi jarayon faqat til va adabiyot o'rganish bilan cheklanib qolmay, balki ijtimoiy-psixologik holatlarda, kundalik hayotda uchraydigan muammolarni hal etishda ijodiy yondashuvni ham shakllantiradi. Mazkur asarlar asosidagi badiiy mazmun o'quvchilarni qat'iy me'yorlardan tashqarida fikrlashga, hodisalarga turli nuqtayi nazardan yondashish va shuning asosida o'zgacha qaror yoki yechim topishga undaydi. Xalq ijodida ifodalangan turli tarixiy, madaniy va ijtimoiy omillar hayotiy tajribani boyitish va insoniy munosabatlar mohiyatini chuqur anglashga yordam beradi hamda axloqiy tarbiya bilan bir qatorda mustaqil fikr va harakat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ertaklar, maqollar va topishmoqlar bolalarga matnni chuqur o'qish va qay darajada tushunish bo'yicha mashq qilish imkonini beradi, lug'aviy boylikni kengaytiradi va ifodali nutqga ijobiy ta'sir qilishi mumkin. Folklor asarlarini mutolaa qilish hamda muhokama qilish davomida o'quvchilar matndan asosiy g'oyani ajratish, qahramonlarning xatti-harakatini tahlil qilish va uni o'z hayotiy tajribalari bilan bog'lash kabi ko'nikmalarni egallab boradi. Matnlarda xalq hayotining turli jabhalari qisqa va aniq ifodalangan bo'lishi sababli, xalq og'zaki ijodi o'qish darslarini boyitib, bolalarda mustahkam qiziqish uyg'otib boradi. Ertak va maqollardagi ibratli voqealar o'quv jarayonini qiziqarli qiladi, bolalarning eslab qolishiga qulay sharoit yaratadi va fikrlash jarayonini faollashtiradi.

XULOSA

Shunday qilib, xalq ogʻzaki ijodidan samarali foydalanish, avvalo, oʻqituvchining puxta pedagogik tayyorgarligiga bogʻliq. Oʻqituvchi toʻgʻri asarlarni tanlay bilishi, darsdagi oʻqish, tahlil va ijodiy topshiriqlarni oqilona uyushtirishi lozim. Har bir taqdim etilayotgan material ta'lim jarayonida xalq ogʻzaki ijodidan samarali foydalanish orqali oʻquvchilarning oʻqish savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvni aks ettiradi. Tadqiqotda keltirilgan kompetentlik hamda integrativ yondashuvlar boshlangʻich sinf oʻquvchilarining turli fanlarga oid bilim va hayotiy tajribalarini yaxlit holda oʻzlashtirishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Вырыпаева Л. Формирование навыка продуцирования собственного текста у учащихся начальных классов (на примере фольклора) : дис. ... канд. пед. наук. – Спец. 13.00.00. – Рязань, 2007.
2. Ганышина Ю. Формирование культуры речи младших школьников на литературном материале: дис. ... канд. пед. наук. – Спец. 13.00.00. – Рязань, 2007.
3. Костышина О. Развитие творческой самореализации младших школьников в процессе изучения фольклора: дис. ... канд. пед. наук. – Спец. 13.00.00. – Елец, 2009.
4. Насанова О. Формирование образно-эмоциональной стороны речи учащихся первого класса при обучении русскому языку средствами фольклора: дис. ... канд. пед. наук. – Спец. 13.00.02. – Орёл, 2008.
5. Никитченков А. Развитие читательских умений младшего школьника в процессе работы с художественным миром произведений русского фольклора: дис. ... канд. пед. наук. – Спец. 13.00.00. – Москва, 2002.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.